

ROZHOVOR

Slovenčina koketuje s inými jazykmi

RODNÁ REČ | Slovenská pedagogička a odborníčka na komunikáciu a jazykovú kultúru Oľga Škvareninová pre HN:

Štúr už pred mnohými rokmi preberal slová z češtiny, my dnes však do slovenčiny púšťame oveľa viac cudzích vplyvov. Náš jazyk sa vyvíja, gramatika zjednodušuje, ovplyvňuje nás internet aj mobilná komunikácia. „Ale slovenčina je presne taká, aká má byť: moderná, dynamická, hravá, koketuje s inými jazykmi,“ hovorí o nej pedagogička Oľga Škvareninová.

ILUSTRÁČNÁ SNÍMKA: DREAMSTIME

Lucia Čížová ^{©hn}
lucia.cizova@mafrasllovakia.sk

Tento rok uplynie 200 rokov od narodenia Ludovíta Štúra. Čo by podľa vás povedal na dnešnú slovenčinu?

Hypotetické otázky typu čo by bolo keby vôbec neriešim. Žijeme tu a teraz a taký je aj náš jazyk: je tu a teraz, neodmysliteľne spätý s nami, jeho používatelia, a so spoločnosťou, v ktorej jestvujeme. Vráťme sa však späť k Štúrovi: on považoval za ducha národa gramatiku jazyka, nie slovnú zásobu. Nemal preto problém s preberaním niektorých bohemizmov do slovenčiny – a aj ich aktívne používal. Podobne i dnes obohacujeme slovenčinu slovami z iných jazykov, ktoré úplne prirodzene zakomponujeme do nášho jazykového systému: novým slovám dávame rodové a pádové prípony, ohýbame ich, tvoríme z nich ďalšie slová.

Akými najväčšími zmenami prešla naša gramatika za posledné roky?

Gramatika sa zjednodušila – aj keď mnoho žiakov a študentov pravdepodobne nebude s týmito tvrdeniami súhlasiť. (smiech) No už nemusíme rozlišovať, či „robili muži“, alebo „robily ženy“, nemusíme si pamätať komplikované pravidlá na písanie predložiek s, z, - čo musel ovládať napríklad môj otec. A kým my sme sa na strednej a vysokej škole ešte učili jedenásť výnimiek z pravidiel o rytmičkom krátení, mnoho dvojtvarov až trojtvarov pri skloňovaní podstatných mien, dnes je týchto výnimiek a dvojtvarov podstatne menej. V mé-

diách však často nájdeme archaické nespisovné tvary „od pondelku“, „od štvrtku do piatku“, „dôchodci“. Vtedy mojím študentom hovorím, že novinár či moderátor používa gramatiku z minulého storočia. Tieto príklady si potom ľahšie zapamätajú a snažia sa používať spisovnú slovenčinu.

Máte teda pocit, že striktné dodržiavanie gramatiky ide v našej komunikácii trochu do úzadia?

Ako u koho, niekto viac dbá na gramatiku, iného jeden nesprávny ypsilon či zle vyskloňované slovo netrápi. Ak sa striktno dodržiava gramatika, nemôže sa stať, že v zábavno-vedomostnej relácii, v ktorej spisovnosť má byť samozrejmosťou, odznie v úvodnej znelke „vitaj v našom kotlí“, hoci spisovne je „v kotle“.

Do slovenčiny sa však dostáva veľa slov aj z iných jazykov, ako dlho trvá, kým nové slovo úplne prijme za svoje?

Už spomenutým zaradením do gramatického systému, prípadne aj prepisom slova v zhode s jeho výslovnosťou v slovenčine. Čím viac a v čím rôznorodých kontextoch sa slovo používa, tým skôr sa udomácní. Postupom času si jeho cudzí pôvod vôbec nemusíme uvedomiť. Tu treba poznamenať, že náš jazyk je stredne otvorený. Znamená to, že cudzie slová doň síce prichádzajú, no sú pod drobnohľadom jazykovedcov, ich prenikanie nie je živelné.

Je slovo, ktorého výskyt v slovenčine vás vyslovene prekvapil?

Nedávno mi jedna študentka pred prednáškou povedala, že

“**Treba poznamenať, že náš jazyk je stredne otvorený. Znamená to, že cudzie slová doň síce prichádzajú, no sú pod drobnohľadom jazykovedcov, ich prenikanie nie je živelné.**

Oľga Škvareninová,
pedagogička

je „nahepená“. Poznám anglické slovo happy, no výraz „nahepený“ som vtedy počula prvý raz. Moji študenti ma upozornili, že toto slovo píšú aj ako „nahappaný“, no vyslovujú ho v zhode s anglickou výslovnosťou. V súčasnej slovenčine sa tak dostáva do situácie, keď sa mnoho anglicizmov používa skôr v ústnom prejave a je otázne, ako takéto hybridné tvary zapísať. Študentov zase najviac prekvapilo, keď som im priniesla texty, v ktorých sa slovo „facebook“ písalo ako „fejsbuk“ alebo „fejsbúk“.

Pri čom sa ešte často stretávate s veľkým prienikom iných jazykov do našej komunikácie?

Slovenčina sa aj v minulosti obohacovala o slová z iných jazykov, napríklad z latinčiny, nemčiny, francúzštiny, taliančiny, slovanských jazykov. V súčasnosti sa rozširuje predovšetkým o anglicizmy, ktoré prenikajú nielen do slovného zásoby, ale internacionalizujú aj jazykový systém. Novinové titulky typu „Sagan ide vyhrať“, vyjadrenia moderátorov „dnes sa ide stretnúť so sestrou“, „ideme sa lúčiť s vami“, „idem končiť“ sú doslovným, nesprávnym prekladom jednej z foriem anglického budúceho času („to be going to“). Po slovensky by sme skôr povedali „Sagan chce/túži vyhrať“, „dnes sa stretne so sestrou“, „lúčime/rozlúčime sa s vami“, „končím“. Aj od telefonických informátorov často počujeme na úvod komunikácie otázky „Ako vám môžem pomôcť?“, „Čo môžem pre vás urobiť?“, čo sú doslovné preklady anglických zdvorilostných fráz.

A máte pocit, že sa slovenčina rozširuje alebo skôr naopak, zužuje?

U každého z nás sa slovenčina rozširuje alebo zužuje podľa toho, akú bohatú slovnú zásobu má a do akej miery tieto slová aj v praxi používa. Sme natoľko „slovenčínarsky“ bohatí, nakoľko sa o náš jazyk staráme. Veď každý jazyk je ako kvet – keď oň nebudáme, zvädne, zahynie.

Kedy už teda môžeme nejaké slovo považovať za archaizmus?

Keď ho odložíme do jazykového múzea, skanzenu, odsunieme na perifériu slovného zásoby. Archaizmy sú však potrebné v umeleckých textoch, v esejach, v slávnostných prejavoch. Nájdem ich aj v našej hymne v slove Tatra, v archaickom význame slova bratia a v archaickom spojení hromy divo bijú.

Je však niečo, čo sa z nášho jazyka napríklad vplyvom esemeskovania, sociálnych sietí, iných jazykov či internetu vytráca?

Vytráca sa písanie diakritiky a interpunkcie, prekvitá skratkovitosť reči. Ozaj, viete, že v online komunikácii skratka „143“ znamená „lúbim Ťa“? (Smiech)

Už dlhšie sa napríklad vyskytuje v jazyku akýsi „vírus“ – spojenie „chápeš tomu?“, môže sa niekedy podľa vás stať z chýb aj pravidlo?

V tomto prípade ide o kontamináciu, čiže vzájomné prekríženie väzieb. Nesprávne spojenie „chápeš tomu“ vzniklo prekrížením spisovného „chápať to“ a „rozumieť tomu“. Rovnako namiesto spisovného „záleží na“ a „závisí od“ sa prekrížením vytvorí nespisovné „záleží od“ a „závisí na“.

Kto je Oľga Škvareninová

Vyštudovala odbor slovenčina – angličtina na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave. Ako vysokoškolská pedagogička pôsobila na Univerzite Komenského a na Viedenskej univerzite. V súčasnosti vyučuje na Fakulte masmediálnej komunikácie Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave. Profesionálne sa venuje štylistike, rétorike, neverbálnej komunikácii, jazykovej kultúre v médiách. Je autorkou kníh Rečová komunikácia, Obrázkový slovník slovenčiny, Paronymický slovník. Viac ako pätnásť rokov analyzuje verbálne a neverbálne správanie slovenských a zahraničných osobností spoločenského, politického i športového života.

Nemyslím si, že takéto väzby by sa mali kodifikovať.

S akými jazykovými anomáliami, ktoré vás vyslovene vyrušujú, sa ešte stretávate?

Najviac mi prekáža neschopnosť niektorých moderátorov a redaktorov, ktorí nedokážu povedať v živých vstupoch jednu súvislú vetu, hovoria trhano, sejkajú slová, vyspevujú. Ich prejav nemá so spisovnosťou a kultúrovanosťou vyjadrovania nič spoločné.

Čo vás najviac fascinuje na súčasnej slovenčine?

To, že je presne taká, aká má byť: moderná, dynamická, hravá, koketuje s inými jazykmi. A že počas komunikácie o nás odhalí viac, ako sme vôbec ochotní pripustiť.